

բար պիտի տար մեղինանեմ հեղինակին վաւերական անունը: Սոյն կարեւոր հարցը լուծելու համար ուրիշ միջոցներ չունինք հայ մատենագրութեան մէջ, կարելի է սակայն ենթադրել թէ հայ հոգի վրայ խոգրոյ ինչ թ մեկնութեան հեղինակը կը համարուէր ծանօթ Ողոմպիոգորոս, զայս ապացուցանելով գտնարին չէ: Ինչպէս յայտնի է Յովհ. Որոտնեցին ալ Արիստոտէլի ստորագրութեանց մեկնութիւն մը յօրինած է, որ հասած է մեզի Գր. Յաթեմա աղա յայտնաբերութեամբ: Որոտնեցի իւր մեկնութեան մէջ շատ անգամ յայտնաբերել էր բերել Եղիայի ընծայուած է մեկնութիւնը հեղինակին համարելով զՈղոմպիոգորոս՝ Արիստոտէլի մեկնիչը: Ուստի կրնար գիտնալ Որոտնեցին այս անունը, բնական է որ իւր օրինակը ամբողջական էր եւ հետեւաբար խորագրին մէջ կը գտնուէր Ողոմպիոգորոս անունը իբրեւ հեղինակ մեկնութեան: Թէ Ողոմպիոգորոսի մը թարգմանութիւնը գոյութիւն ունէր, զայս կարելի է իմանալ Գր. Մագիստրոսէն, որ առ վարդապետ Սարգիս կը գրէ՝ «Բայց գտեալ մեր իսկ ի հայ լեզու գրեալ թարգմանչացն՝ զգիրս Ողոմպիոգորոսի, զոր Գրաւիթ յիշատակէ, կարի յոյժ սքանչելի եւ հրաշալի բանաստեղծութիւնս մակաւասարի վերայ բոլոր իմաստասիրական բանից» (Տրատարականութիւն զստատեանց, էջ 66): որպիսի կ'երեւայ Գր. Մագիստրոս առջին ունէր Ստորագրութեանց այն մեկնութիւնը, զոր Յ: Որոտնեցի կը գործածէր իբրեւ հեղինակութիւն Ողոմպիոգորոսի (Предисловіе, էջ I - III) Հայ մատենագրութիւնը գոյաւորուած ուրիշ տեղեկութիւն չէ պահած մեզի այս կարեւոր խնդիրը վերջնականապէս որոշելու:

Ինչեւիցէ, գոհ պէտք ենք ըլլալ որ գտնէ ունինք մեկնութեանս յոյն նախաբանգիր մը, որ հայ թարգմանութեան հոգւոյն թափանցել էր տայ՝ մատենանշելով մեզի հայուն առանձնատեղութիւնները՝ թարգմանութեան արուեստին որպիսութիւնը, ձեւագրին պակասները, եռեւտարութիւնները, բնագրին յաւելածներն ու հետաքրքրական շեղումները եւ ի վիճակի կը գնէ զմեզ յունական թարգմանչին բառագանձը համեմատութեամբ միայն ուսումնասիրել ու բուստորելու, առ այս մեծ գիւրութիւն պիտի ընծայէ արդէն բանասէրներուն Մանանդեանի ամէն գովասանքէ վեր համեմատութիւնը, որ միակ զարդն է բնագրին տակ զետեղուած թանկագին ծանօթագրութիւններուն: Եւ ինչպէս խորագրին հայուն հետ համեմատութեանն բնականաբար շատ բան կրնար ուղղագրել հրատա-

րակիչը, որ եւ իրօք ջանացած է ըստ կարի գոհացում տալ այս ծանր պահանջին: Ընդհակառակն ցաւով միայն ստիպուած ենք բռնել թէ բնագրին եռեւր զետեղուած անծանօթ բառից ցանկը շատ համառօտ յօրինուած է (էջ 151-5), զանց առնուած են բառեր, որոց գոյութիւնն անհրաժեշտ էր ցանկին անթաւամ յարգ անանց գործածութիւն շնորհելու: հրատարակչին առմամբ «անծանօթ բառերուն» շարքին մէջ ցանկալի էր հանդիպիլ գտնէ՝ «այսպէսաբար էջ 101 — (առագրել, էջ 2, 81) — առաւել լարնոյթ, էջ 94 — բանաստեղծ, էջ 27 — բարեխոհանութիւն, էջ 43 — բացայայտել, էջ 95 — զգնաց առնում, էջ 4 — եռաձանապարհ, էջ 6 — երեքիսողաական, էջ 71 — յարաշնչոյտոր, էջ 47 — ներգրաւոր, էջ 30 — ներշունչ, էջ 15 — ներշնչաւոր, էջ 74 — ներպատեալ (ներպարաւեալ ?), էջ 102 — ունայնաշիրիմ (?), էջ 34 — սրկարան, էջ 25 — վարականամ, էջ 94 — վերնադեռայ, էջ 11 — տաղաւարական, էջ 28 — տաղարիւղապետութիւն, էջ 75 — ցորակ, էջ 16 — եւալիք նորագոյն բառերուն, զորոք ի զուր պիտի որոնենք հայկազեան բառգիրքի մէջ: Աւելի իրնամօք աշխատասիրուած է սակայն «յատուկ անուանց ցանկը (էջ 156 — 175), որ իւր անսակին մէջ միակ օրինակ կրնայ հանդիսանալ ապագայ հրատարակութեան յատուկ անուններու ցանկի յօրինելու: Ուրեմն արժանի է մասնաւոր մտադրութեան եւ առանձին գնահատման: Մանանդեանի հրատարակութիւնը կը կազմէ Պրոֆ. Մագիստրոսի թարգմանութեամբ կազմուած «Հայ-Վրական մատենաշար»-ին առաջին հատորը, որուն յոյս կը տրուի յաջորդել կարգաւ մին քան զմիւս հետաքրքրական ու կարեւոր գրութիւններ հայ ու վրացի գիտուններու աշխատութեամբ: Կը մաղթենք յաջողութիւն եւ յարատեւութիւն:

Հ. Ա. ՎԱՆԴԱՆՅԱՆ

ԸՄՈՒՆՈՒՄ ԱԳՈՒՄԱՐԱՅԱՆ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՀԱՏՈՐ Ը: — Հայ բարբառագիտութիւն. — Ուրուագիծ եւ դասաւորութիւն հայ բարբառների (բարբառագիտական բարբառագիրք): Գրեց՝ Հր. Ամասիան. Մոսկուա-Նոր-Նոսիւնեան, 1912: Գիտն. 1 ո. 25 կողմ. (3 ֆթ.):

Լեզուաբանութեան համար շատ կարեւոր ձեռնարկութիւնն որ ընդլայնումն է աւելի հեղինակին նոյն ինքն վրայ գաղղիերէն հրատարակածին՝ իրաւամբ արժանացաւ թէ եւրոպացի գիտնոց եւ թէ աղջային բանասիրաց